

PRZEWODNIK NAUCZYCIELA

Lekcja 1

*PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO ZAJĘĆ:

1. Zapoznaj się z materiałami (lista poniżej). Przeznacz na to około godziny.
2. Wydrukuj tyle Kart Pracy, ilu jest uczniów.
3. Przygotuj sprzęt odtwarzający (ewentualnie stanowiska komputerowe).
4. Przygotuj arkusze typu flipchart (lub papier pakowy) i kolorowe mazaki do pracy grupowej (patrz PRZEBIEG ZAJĘĆ p. 6)

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Napisz na tablicy lub w inny sposób udostępni uczniom informację, że zajęcia dotyczą zjawiska tzw. „fake news” – fałszywek, dezinformacji rozpowszechnianych w mediach informacyjnych i społecznościowych. Poinformuj, że przeanalizują cechy tego zjawiska i nauczą się strategii radzenia sobie z nim.
2. Pokaż uczniom pierwszy odcinek mini-seriału „Globalne ocieplenie” – nie ujawniając tytułu i bez żadnych poprzedzających wyjaśnień, by uczniowie mogli sami przemyśleć jego treść.
3. Po obejrzeniu filmiku poproś uczniów, by a/określili jego tematykę, b/wyjaśnili, czemu autorzy teorii ClimateGate uważają, że ostrzeżenia przed globalnym ociepleniem są niepotrzebne (patrz: KARTA PRACY Zadanie 1). Poprawne są oczywiście odpowiedzi sformułowane innymi słowami, ale zawierające treści jak poniżej:
ODPOWIEDZI: a/chodzi o to, czy zjawisko globalnego ocieplenia jest realne i czy trzeba się tego bać; b/autorzy filmu twierdzą, że naukowcy zrobili „przekręty” przez poprawianie danych, do czego się przyznają w ujawnionej korespondencji e-mail (w Karcie Pracy ucznia przewidziano miejsce na trzecią odpowiedź, na wypadek, jeśli uczniowie poczynią dodatkowe refleksje)
4. Na podstawie posiadanych źródeł (patrz Materiały nauczyciela p.2) zapoznaj uczniów z kolejnością wydarzeń. Na tym etapie nie trzeba się wdawać w szczegółowe wyjaśnienia, najważniejsze, by uwypuklić fakt, że sformułowania zawarte w korespondencji naukowców zostały celowo fałszywie zinterpretowane. Możesz pokazać przykład złej woli gazety (Daily Mail), która odmawia zamieszczenia sprostowań wydawanych przez ekspertów (patrz Materiały nauczyciela p.3)
5. Jeżeli prowadzisz zajęcia w pomieszczeniu, gdzie uczniowie mają łatwy dostęp do sieci internetowej i do mechanizmu projekcji, możesz ich poprosić o wyszukanie przykładów „fake news” (patrz KARTA PRACY Zadanie 2). Możesz zaproponować, by przykład dotyczył problemów środowiska naturalnego. To zadanie może się okazać czasochłonne, warto uwzględnić, jeśli nie ograniczają Was ramy 45-minutowej lekcji. W przeciwnym razie warto rozważyć opcję zaproponowania tego zadania jako pracy domowej.
6. Zaproponuj uczniom, by samodzielnie zastanowili się nad powodami, dla których mogą powstawać fałszywe informacje (patrz KARTA PRACY Zadanie 3). Zorganizuj podział uczniów na grupy trzy-lub czteroosobowe. Uprzedź, że będą prezentować plakaty na forum klasy, więc powinni wybrać osobę, która to uczyni. W trakcie ich pracy zadbaj, by orientowali się w upływie czasu. Można opracować wspólny plakat, uwzględniający dorobek pracy poszczególnych grup.
Po zakończeniu pracy możesz przedstawić uczniom dodatkowe informacje (patrz Materiały nauczyciel p. 4, 5).

ODPOWIEDZI (m.in.): *chęć zwrócenia na siebie uwagi, manipulowanie odbiorcami dla korzyści materialnych, chęć przyciągnięcia uwagi przez media (konkurencja), dla żartu, dla korzyści politycznych, przez pomyłkę...*

7. Po ostatecznym uzgodnieniu „mapy powodów” zaproponuj uczniom osobiste ustosunkowanie się do kwestii etycznych związanych ze zjawiskiem „fake news” (patrz: KARTA PRACY Zadanie 4). Można przedyskutować wyniki tej mini-sondy, ale nie należy sugerować istnienia „prawidłowych” odpowiedzi!
8. Poproś uczniów, by zapoznali się ze streszczeniem siedmiu przypadków dezinformacji. Zwróć ich uwagę na fakt, że zjawisko manipulacji informacją występowało w przeszłości, ale dopiero technologia i szybsze przekazywanie informacji zmieniło jego skalę. (KARTA PRACY Zadanie 5: Jak powstaje „fałszywa wiadomość”: wspólna dyskusja lub nauczyciel pokazuje przypadki (patrz Materiały Nauczyciela, punkt 7), a uczniowie mają je powiązać z odpowiednim mechanizmem (patrz: KARTA PRACY Zadanie 5). Uczniowie mogą pracować indywidualnie lub w parach, a po upływie wyznaczonego czasu albo podzielą się odpowiedziami, albo napisz prawidłowe odpowiedzi na tablicy:

Odowiedzi 1 – E; 2 – C; 3 – F; 4 – G; 5 – B; 6 – C; 7 – D

Poinformuj uczniów, że materiały do tego zadania pochodzą z broszury informacyjnej. Podaj link na wypadek, gdyby chcieli zapoznać się z całością materiału:

<https://biznes.newseria.pl/files/raport-fake-news-newseria.pdf>

Materiały i pomoce dydaktyczne

MATERIAŁY

1.

FILM „CLIMATE GATE - GLOBAL WARMING HOAX”

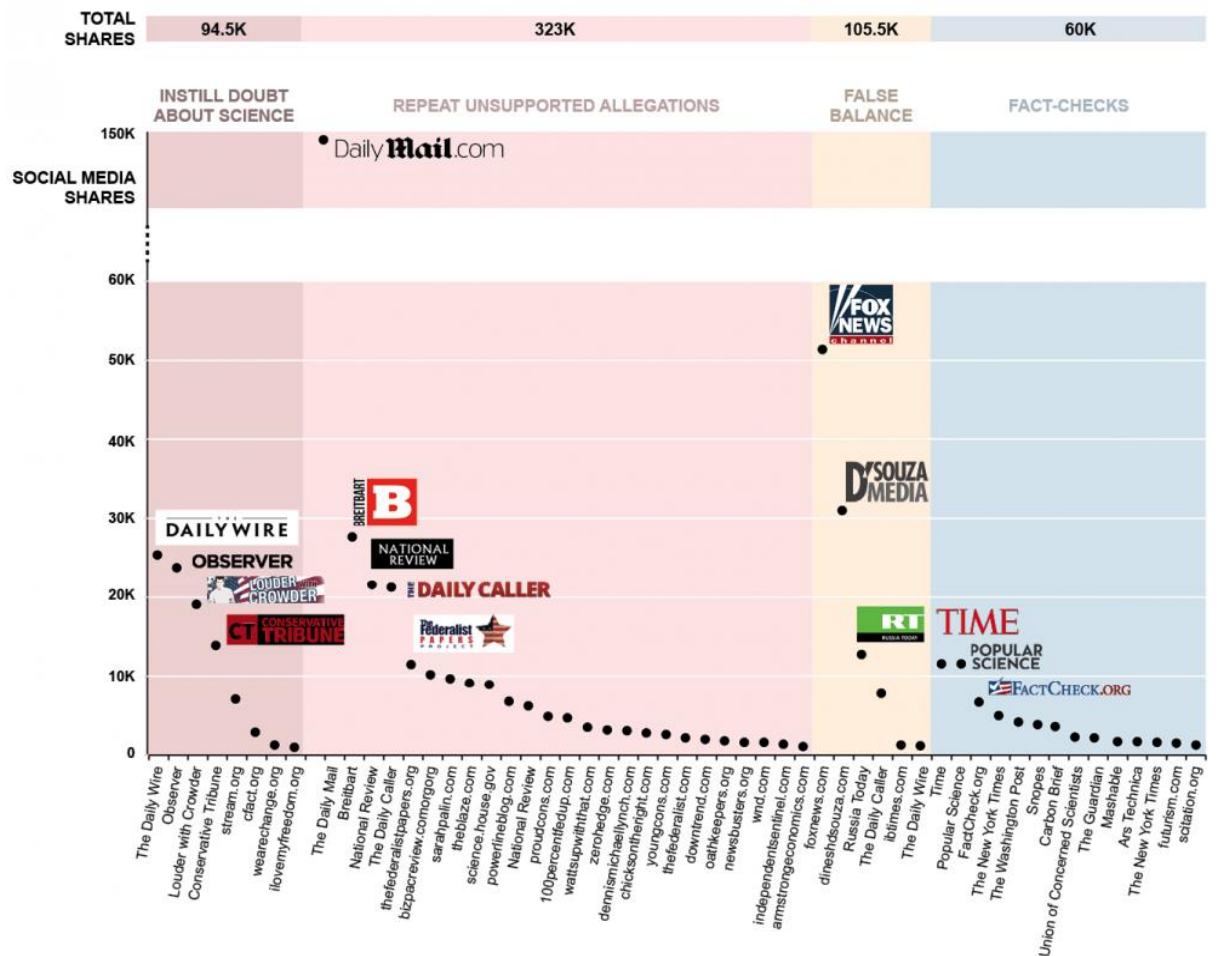
<https://www.youtube.com/watch?v=3HXtE87R04w>

2. (punkt 3)

OPRACOWANIE <https://www.spidersweb.pl/2017/09/fake-news-globalne-ocieplenie.html>

autorstwa Tomasza Domańskiego (autor bloga na portalu Spiderweb, redaktor portalu):
SKRÓT: W 2017 David Rose, dziennikarz popularnego brytyjskiego „Daily Mail”, opublikował artykuł oparty na informacji od byłego pracownika agencji National Oceanic and Atmospheric Administration, że publikacja tej agencji łamie kilka wewnętrznych procedur badawczych. Dziennikarz postanowił „podkolorować”, donosząc że opublikowane badania są jedną wielką manipulacją. Tymczasem informacja dotyczyła sposobu uzupełniania danych statystycznych, a nie ich fałszowania.

INFOGRAFIKA: ANALIZA CYTOWANIA ARTYKUŁU (portal CLIMATEFEEDBACK): **na niebiesko tytuły gazet i czasopism, które postarały się o *fact-check* - niezależne sprawdzenie informacji (60tys); 323 tysiące cytowań bez prób sprawdzenia.**

3. (do 3 punktu konspektu)

Daily Mail od dawna popiera tezę, że człowiek nie odpowiada za procesy ocieplenia klimatu, które są naturalnym zjawiskiem. Za przykład może służyć omówienie incydentu sprzed sześciu lat:

<http://doskonaleszare.blox.pl/2012/01/Daily-Mail-donosi.html>

Naukowcy informują, że wpływ aktywności słońca na procesy globalnej zmiany klimatu jest niewielki; Biuro Meteorologiczne (MetOffice) wydaje odpowiednie oświadczenie, żądając od gazety sprostowania, ale Daily Mail ignoruje te informacje.

4. (do 6 punktu konspektu)

Powody powstawania fałszywych wiadomości

<https://www.payback.net/pl/baza-wiedzy/komunikaty-prasowe/raport/fake-news-naiczejsciej-pojawiaja-sie-w-show-biznesie-i-polityce/>

5. (do 6 punktu konspektu)

Jeden z możliwych mechanizmów powstawania „fałszywych wiadomości” (zwykły błąd!)

<https://www.youtube.com/watch?v=sPAuNMHiyPc>

7. (do punktu 8, 9 konspektu)

<https://biznes.newseria.pl/files/raport-fake-news-newseria.pdf>

str. 4-9: opis kilku konkretnych przypadków, w których a/wykorzystano informację o prawdziwym zdarzeniu (zatonięcie statku), ale dopisując niepotwierdzoną przyczynę; b/tworząc fikcyjne „państwo” czy fikcyjną „zbrodnię”; c/publikując fałszywą informację na przejętym autentycznym koncie (hakerstwo); d/biorąc twory satyryczne za autentyczne informacje; e/manipulując danymi („liczba pojazdów” podana jako „liczba czołgów”); f/podając błędną informację nie chcąc się przyznać do niewiedzy...

POMOCE DYDAKTYCZNE

1. Karty zadań I, II, III, IV, V
 2. Film z serii „Globalne ocieplenie” – epizod 1
-

LEKCJA 2

*PRZED PRYZYSTĄPIENIEM DO ZAJĘĆ:

5. Zapoznaj się z materiałami (lista poniżej). Przeznacz na to około pół godziny.
6. Wydrukuj tyle Kart Pracy, ilu jest uczniów.
7. Przygotuj sprzęt odtwarzający (ewentualnie stanowiska komputerowe).
8. Przygotuj arkusze typu flipchart (lub papier pakowy) i kolorowe mazaki do pracy grupowej (patrz PRZEBIEG ZAJĘĆ p. 6)

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Spytaj uczniów, czy ktoś wyszukał kolejne przykłady „fake news”. Wspólnie obejrzyjcie te przykłady. Zadbaj, by padło wyjaśnienie, czemu są to dezinformacje.
2. Pokaż uczniom drugi odcinek mini-serialu „Globalne ocieplenie”.
3. Po obejrzeniu filmiku poproś uczniów, by określili, na jakie argumenty powołuje się bohater (patrz: KARTA PRACY Zadanie 1). Poprawne są oczywiście odpowiedzi sformułowane innymi słowami, ale zawierające treści jak poniżej: **a/ stanowisko autorytetu – Komitetu Nauk Geologicznych PAN; b/użycie poważnego, „naukowego” języka** [<https://www.wykop.pl/link/160099/stanowisko-komitetu-nauk-geologicznych-pan-w-sprawie-globalnego-ocieplenia/>];
4. Zaproponuj, by uczniowie sami stwierdzili, czy na podstawie uzyskanych informacji uważaliby doniesienia o globalnym ociepleniu za prawdę, czy fałsz. Sprawdźcie wspólnie, które argumenty najskuteczniej przekonywały (nie pytamy wszystkich po kolei, tylko albo chętnych, albo kilka osób). Jeśli pojawią się pytania, „jaka jest poprawna odpowiedź”, odpowiadamy jedynie, że dowiedzą się na następnej lekcji (chyba, że któryś z uczniów

zauważył, iż post pochodzi sprzed wielu lat, można wtedy odnieść się do tego pytając, czy sprawdzają daty, z jakich pochodzą np. posty na FB...)

5. Zaproponuj uczniom, by na bazie dotychczasowych wiadomości sami sformułowali wskazówki, jak można się chronić przed działaniem „falszywych wiadomości”. Pomóż im podzielić się na trzy- lub czteroosobowe grupy. Poproś, by zapisali swoje przemyślenia na plakatach, na podstawie którego będziecie mogli opracować plakat wspólny. W trakcie pracy monitoruj i informuj o upływie czasu.
6. Przy opracowaniu wspólnego plakatu ewentualnie uzupełnij (patrz Materiały nauczyciela)
7. Poproś uczniów, by uszeregowali rozmaite źródła informacji pod względem wiarygodności (KARTA PRACY Zadanie 2). Mogą pracować indywidualnie lub parami. Zadbaj o uzgodnienie prawidłowej odpowiedzi:

ODPOWIEDZI: 1. encyklopedia albo czasopismo naukowe, 2. Informacja od nauczyciela przedmiotu, 3. Wikipedia albo zapytaj.onet.pl

8. Pokaż uczniom zrzut ekranu z zadaniem oceny wiarygodności przedstawionej na nim informacji (nie udostępniamy uczniom strony, z której materiał pochodzi, gdyż jest to strona służąca do tworzenia własnych „falszywek”, zawierająca m.in. linki do utworzonych przez użytkowników „doniesień” o treści, na którą nie powinno się eksponować uczniów – np. wyzywająca erotyka, treści obraźliwe dla osób wierzących itp.). Daj im dość czasu, by mogli samodzielnie przeanalizować materiał. Mogą pracować indywidualnie, w parach lub wspólnie ze wszystkimi (KARTA PRACY zadanie 3)

ODPOWIEDZI (w dowolnej kolejności): w zrzucie A: 1. Nie ma miejscowości Godziankowice; 2. Nie istnieje dziennikarz Andrzej Malinowski – był taki redaktor, ale zmarł kilka lat temu; 3. Brak datowania informacji; w zrzucie B: „opracowanie własne na podstawie PAPs, Oriet” – nieistniejące nazwy źródeł prasowych naśladują nazwy autentyczne: PAP, Onet;)

9. Jeśli uznasz za stosowne, zaproponuj w charakterze zadania do domu samodzielne wyszukanie kolejnych „falszywek”. Możesz poprosić uczniów, by niektóre z nich „utajnili”, bo przydadzą się do przygotowania gry, którą będą rozgrywać na kolejnej lekcji (nie wdawaj się w szczegóły).

Materiały i pomoce dydaktyczne

Materiały

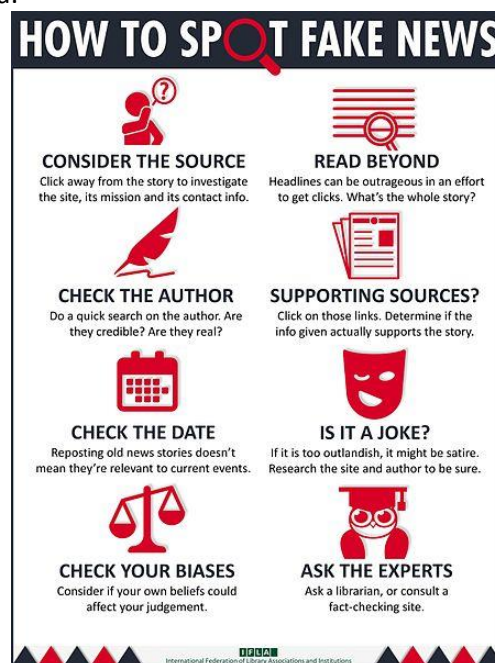
1. Okienko Informacyjne „Jak rozpoznać Fake News” (konspekt p. 6)

OKIENKO INFORMACYJNE: JAK ROZPOZNAĆ FAKE NEWS? (na podstawie https://commons.wikimedia.org/wiki/File:How_to_Spot_Fake_News.jpg)

1. **Sprawdź źródło.** Zapoznaj się ze stroną, jej misją i informacjami kontaktowymi (jakie zamieszcza reklamy? Czy jej nazwa (tytuł) nie naśladuje nazwy innego źródła informacji? Czy jej logo nie naśladuje jakiegoś innego?)
2. **Przeczytaj wszystko.** Nagłówki bywają skandaliczne, celem zdobycia kliknięć. Sprawdź o czym jest reszta artykułu.

3. **Sprawdź autora.** Z kim masz do czynienia? Czy autor jest wiarygodny? Czy jest w ogóle prawdziwy? A może informacja nie jest w ogóle podpisana?
4. **Zapoznaj się ze źródłami tekstu.** Kliknij na odnośniki. Ustal, czy informacje ze źródeł pokrywają się z tekstem.
5. **Sprawdź datę.** Stare wiadomości niekoniecznie odpowiadają obecnej rzeczywistości.
6. **Zapytaj ekspertów.** Poproś specjalistę o opinię lub udaj się z tematem do miejsca, gdzie sprawdzają prawdziwość informacji.
7. **Przeczytaj komentarze.** Być może ktoś wytknie błędy lub nieprawdy zawarte w tekście.

2. Infografika oryginalna:

3. Link do doniesienia wymienionego w filmie
<https://www.wykop.pl/link/160099/stanowisko-komitetu-nauk-geologicznych-pan-w-sprawie-globalnego-ocieplenia/>

Pomoce dydaktyczne

1. Karty zadań I, II, III
2. Film z serii „Globalne ocieplenie” – epizod 2
3. Zrzuty ekranu Lekcja 2 Zrzut 1; Lekcja 2 Zrzut 2;

Lekcja 3

*PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO ZAJĘĆ:

1. Zapoznaj się z materiałami (lista poniżej). Przeznacz na to około godziny.
2. Przygotuj sprzęt odtwarzający (ewentualnie stanowiska komputerowe).
3. Zapoznawszy się z grą, która stanowi trzon zajęć, zastanów się, w jakim schemacie ją rozegracie:
 - a. Opcja łatwiejsza: z góry wiadomo, ile będzie informacji prawdziwych a ile „fałszywek”
 - b. Opcja trudniejsza: liczba wiadomości prawdziwych i fałszywych jest nieznana
 - c. Opcja „tematyczna” – wszystkie wiadomości dotyczą jednego obszaru (np. plotki o celebrytach, informacje o sytuacji gospodarczej itp., służba zdrowia) – do uwzględnienia szczególnie jeśli zajęcia stanowią część projektu interdyscyplinarnego, powiązanego np. z wiedzą o społeczeństwie lub gdy stanowi formę rozszerzenia jakiegoś przedmiotu szkolnego
 - d. Liczba wiadomości (czas trwania gry, np. jeśli zajęcia nie są ograniczone do 45 minut, można pokusić się o wersję, w której zespoły przygotowują zestaw pięciu informacji, gdy czasu jest mniej, lepiej ograniczyć do zestawów trzech informacji)
 - e. Kwestie techniczne: czy ograniczyć się do formy pisemnej (wydruku) lub, jeśli pozwala na to infrastruktura i umiejętności IT uczniów, przedstawiać jako źródła internetowe, np. na Twitterze lub na własnym profilu FB, ujawniane wyłącznie konkretnym znajomym – kolegom i koleżankom z klasy): w tym wypadku warto przed lekcją stworzyć profile (UWAGA: w tej opcji należy dopilnować, by w trakcie zajęć uczniowie nie rozpowszechniali informacji na autentyczne konta i pamiętać o skasowaniu kont po zakończeniu zajęć!)
 - f. Znając liczbę uczniów biorących udział w zajęciach, zastanów się, ile będzie drużyn i w jaki sposób rozegrają konkurencję „rozpoznawania fałszywek”. Możliwe warianty to m.in. wymiana między drużynami systemem kołowym lub prezentowania zestawów dla całej grupy i wspólna zabawa w rozwiązywanie zagadki.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Spytaj uczniów, czy ktoś wyszukał kolejne przykłady „fake news”. Wspólnie obejrzyjcie te przykłady. Zadbaj, by padło wyjaśnienie, czemu są to dezinformacje.
2. Pokaż uczniom trzeci odcinek mini-serialu „Globalne ocieplenie”.
3. Po obejrzeniu filmiku zaproś uczniów do podsumowania całej historii. Czy potrafią określić, jak sami zachowują się wobec informacji z rozmaitych źródeł, którymi są bombardowani? Czy poza tematyką środowiskową zetknęli się z przypadkami manipulacji informacją?
4. Zapowiedz, że na ostatnich zajęciach sprawdzą swoje umiejętności wykrywania „fałszywek” poprzez uczestnictwo w grze, w której również sami będą je konstruować. Podkreśl, by nie traktowali jej jako instruktażu zachęcającego do tworzenia w przyszłości fałszywych informacji; raczej wyjaśnij, że gra przewiduje ich czynny udział w konstruowaniu „fake news” wyłącznie dlatego, że rozumiejąc mechanizmy rządzące ich tworzeniem, będą je w stanie skutecznie demaskować. Poproś, żeby dobrali się w drużyny pięciu lub sześciu osób i opisz przebieg gry:

- a. Każda drużyna przygotowuje zestaw trzech (pięciu) wiadomości, przy czym w zestawie znajduje się pewna liczba „fałszywych wiadomości”; w pracy mogą wykorzystać przykłady fałszywek znalezione w domu (patrz uwaga do pracy domowej w Lekcji 2)
- b. Drużyny wymieniają się wiadomościami lub udostępniają wiadomości wyznaczonym dla swojej drużyny „rozgrywającym”; ewentualnie prezentują swoje zestawy całej klasie
- c. Drużyny (lub wszyscy wspólnie) starają się rozszyfrować materiały przygotowane przez kolegów. Jeśli robicie to wspólnie, poproś uczniów o krótką analizę – po czym rozpoznali „fałszywkę”?

UWAGA: Należy dopilnować, by po zakończeniu lekcji „fałszywe wiadomości” umieszczone w środowisku Internetowym zostały skasowane!

5. Opcjonalnie: obejrzyjcie film z konferencji TED – rozmowę z międzynarodową dziennikarką Christiane Amanpour (można pokazać jedynie fragmenty odnoszące się bezpośrednio do zagadnienia *fake news*, opuszczając wątek o bezstronności vs zaangażowania dziennikarzy: **od 0:00 do 1:12, następnie 5:55 do 12:22**) (https://www.ted.com/talks/christiane_amanpour_how_to_seek_truth_in_the_era_of_fake_news). Jeśli czas pozwoli, dobrze byłoby zaprosić uczniów do refleksji nad wysłuchanym wywiadem.

OPCJA CIĄGU DALSZEGO (np. na kolejne zajęcia albo do szkolnego konkursu z nagrodami)

Przedstaw uczniom propozycję działania stanowiącego formę kampanii wspierającej walkę z fałszywymi wiadomościami:

Projekt: opracuj broszurę informacyjną dla rówieśników: FAKE NEWS NAS NIE ZNISZCZY albo przygotuj (nagraj) przedstawienie/scenkę. Materiał powinien zawierać użyteczne informacje pomagające w rozpoznawaniu „fałszywych wiadomości”
